

Psykiatrins eviga konflikter

Att två psykiater, betydelsefulla för den svenska psykiatrin inte finns mer, väcker minnen hos Åsa Moberg om långvariga konflikter och bristande anhörigperspektiv.

Det finns, eller fanns, ett Östersjönätverk för samarbete inom psykiatrin. För tjugo år sedan var jag åhörare på en av deras konferenser, det året i Falun. Det var en minnesvärd tillställning som pågick två eller tre dagar. Ett tema, kanske huvudtemat, var konflikten mellan ett biologiskt och ett socialpolitiskt synsätt i psykiatrin. Moderator för evenemanget var **Ing-Marie Wieselgren**. En av huvudtalarna var psykiatern **Johan Cullberg**.

Nu är de båda döda, Johan Cullberg vid 88 års ålder och den outtröttliga **Ing-Marie Wieselgren**, 64, mördad, på språng mellan två moderatoruppdrag i Almedalen. Hur många gånger genom åren kan de ha stött ihop, i samma konferenssväng? Själv såg jag dem båda senast på Psykiatriska föreningens årliga konferens på Münchenbryggeriet i Stockholm 2017.

De hade en del gemensamt, förutom titeln psykiater. De verkade, var och en på sitt sätt, för en grundläggande reformering av psykiatrin. **Ing-Marie Wieselgren** blev som nationell samordnare för psykiatri på SKR, Sveriges Kommuner och Regioner, landets högsta psykiatribyråkrat. Mycket har förändrats, men inte den grundläggande maktordningen där patienter förväntas visa "följsamhet" till vården, medan vårdens förmåga att följa patienten fortfarande har så stora brister att man ofta undrar om den existerar.

"Kraftsamling för psykisk hälsa" var ett initiativ från henne, ett forum för samtal och aktioner som skulle vara öppet för alla. Det öppna inledningsmötet var välbesökt, ett av de sista öppna möten jag var med om före pandemin. Initiativet levde vidare digitalt genom mötesförbudet. Förhoppningsvis finns

någon annan med energi och uthållighet som kan föra det vidare.

Från konferensen i Falun minns jag Ing-Marie Wieselgrens självkritiska ord om psykiatrins relation till patienternas anhöriga. Då var hon överläkare i psykiatri vid Uppsala Akademiska sjukhus.

"Vi trodde att vi var bra på anhörigkontakt. Men när vi delade ut ett formulär och bad om anhörigas synpunkter visade det sig att de inte hade uppfattat att vi hade något anhörigarbete."

Hur det skulle kunna vara framgick i Falun i en föreläsning av den norske psykiatern **Tom Andersen** och den finske psykologen **Jaakko Seikkula**. När jag nu söker Seikkula på nätet kommer det upp en text på norska som berättar att han är professor i psykoterapi vid Jyväskylä universitet, där han också är vicerektor vid "institut för psykologi". Hans metod "open dialogue", öppna samtal, utgår från att anhöriga alltid är en del av behandlingen, från allra första stund, och att mediciner ska undvikas om det är möjligt.

Johan Cullberg gjorde sig impopulär bland sina svenska kolleger genom att hävda samma linje. Läkemedel kan vara nödvändiga, men försök först utan. Han var bror till målaren **Erland Cullberg**, som hade en schizofrenidiagnos. Som anhörig visste Johan Cullberg mer än psykiatrer i allmänhet. Han hade ett annat perspektiv. Han lyckades få loss sin bror ur sjukhuspsykiatrins grepp och tog personligen över ansvaret för hans behandling, liksom för många andra konstnärssjälar med psykiatriska diagnoser i sin närmaste krets.

Hans patienter och deras närmaste uppskattade det, men det gjorde inte hans kolleger. Jag kan inte minnas en enda psykiatrikonferens utan minst ett rasande angrepp på Johans Cullberg, om inte i själva konferensprogrammet så alltid vid något lunch- eller kaffebord. Hatet levde vidare efter hans pensionering, kanske inget att förvånas över eftersom han fortsatte vara en aktiv skribent och debattör.

En uttalad ambition med den stora Östersjökonferensen var att verka för en mer förstående relation mellan de biologiskt orienterade psykiatrerna och de med en mer läkemedelskritisk, psykoterapeutisk inställning. När en handfull gamla fiender samlades på konferenspodiet för att försäkra åhörarna om att de hårda motsättningarna tillhörde det förgångna blev det närmast parodiskt: hatet mot Cullberg fick luften att vibrera.

När vi stötte ihop i vimlet efteråt frågade jag honom varför alla försökte förneka de motsättningar som ingen i publiken kunde undgå. Han skrattade till och sa lite förvånat: *"Märktes det så tydligt?"*

Åsa Moberg